

числе в отраслях сельскохозяйственного производства без анализа статистических данных и разработки механизма и методологии для сбора данных.

Целью статьи является обоснование механизмов и методологий сбора данных в отраслях аграрного сектора экономики для разработки практических рекомендаций в отношении осуществления регуляторной политики в секторе аквакультуры. В процессе исследования применяются такие методы: анализ, синтез, обобщение, систематизация, трансформационный и компонентный анализы.

Научно-теоретически обоснован механизм действия конкретных моделей сбора и систематизации дифференцированных статистических данных производства продукции аквакультуры. Доказана важность передачи полномочий, касающихся сбора данных о рыбной продукции от Государственного статистического комитета Украины к Государственному агентству рыбного хозяйства. Разработана форма отчетности, и специализированная форма первичной документации для предприятий аквакультуры.

Ключевые слова: сельское хозяйство, методология, промышленность, аграрный сектор, аквакультура, государство, статистика, государственное регулирование, международные стандарты, формы отчетности

УДК 338.432.009.12:636

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА

В. Д. ЄВТУШЕНКО, здобувач кафедри організації агробізнесу*
*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*
e-mail: kaf_orgagro@ukr.net

Анотація. Досліджено джерела формування конкурентних переваг продукції скотарства. Визначено вплив природно-економічних умов та інноваційних технологій вирощування тварин на підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства. Результати дослідження методом групування сільськогосподарських підприємств України за рівнем рентабельності свідчать про незначний вплив природних умов на рівень конкурентоспроможності продукції вирощування великої рогатої худоби. Водночас, створення спеціалізованих підприємств із вирощування та

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України М. М. Ільчук

відгодівлі великої рогатої худоби на інноваційній основі може забезпечити рівень рентабельності виробництва продукції вирощування близько 30%.

Ключові слова: *сільськогосподарські підприємства, продукція скотарства, ринок, конкурентоспроможність, оцінка*

Актуальність проблеми конкурентоспроможності продукції скотарства особливо зросла після вступу України до СОТ та виходу на ринки ЄС. Ця проблема має кілька аспектів, включаючи вибір критерію оцінки рівня конкурентоспроможності, встановлення взаємозв'язку ціни та якості, економічного ефекту й ціни споживання продукції. Підприємство для забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції повинно здійснювати постійний контроль щодо якості та витрат на виробництво й реалізацію, пильнувати за конкурентами й кон'юнктурою ринку.

Переміщення значної частки виробництва молока і м'яса із сільськогосподарських підприємств у господарства населення призвело до зниження конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках молочної та м'ясної продукції, зробило проблематичним досягнення її якості згідно з вимогами СОТ та ЄС. Саме тому, виявлення джерел конкурентних переваг продукції скотарства для визначення ефективних напрямів інвестування у розвиток скотарства в Україні має актуальне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження еволюції дефініції конкурентоспроможності продукції дало змогу вітчизняним вченим виокремити такі джерела та підходи формування її конкурентних переваг:

- «факторний», або «ресурсний»;
- «витратний»;
- «якісний»;
- «споживчої вартості»;
- «граничної корисності»;
- «диференціації»;
- «попит» і «пропозиція»;
- «інформаційний»;
- «інноваційний»;
- «адаптивний»;
- «ключових компетенцій»;
- «маркетингових категорій»;
- «екологічний» [1, с. 89–99].

Про важливість ефективного використання ресурсів для підвищення конкурентоспроможності продукції відзначається у працях В. Я. Амброзова [2], А. Г. Бабенка, В. Я. Меселя-Веселяка [6].

Серед сучасних наукових праць із управління якістю продукції та її сертифікації, у яких розглядаються проблеми забезпечення високої якості й наукоємності продукції та наведено оцінку конкурентоспроможності продукції, слід відзначити роботи М. М. Ільчука [4], Д. Г. Легези [5], Б. Пасхавера [7], Р. Фатхутдінова, О. Г. Янкового [3].

Значний вклад у вивчення впливу інновації на силу конкуренції та підвищення конкурентоспроможності продукції внесли вчені М. Портер та Й. Шумпетер [8].

Мета дослідження – визначення джерел формування конкурентних переваг продукції скотарства й визначення впливу природно-економічних умов та інноваційних технологій вирощування тварин на підвищення її конкурентоспроможності.

Результати дослідження та їх обговорення. Український ринок яловичини невід'ємний від сировинної бази м'ясопереробної галузі. Дрібнотоварне виробництво в м'ясній галузі привело до руйнування потужних тваринницьких сільськогосподарських підприємств і не дало можливості для розвитку малих приватних і колективних ферм. Це вилилося в різке скорочення поголів'я худоби, зменшення виробництва м'яса й скорочення його споживання.

На 1 січня 2016 року, порівняно з аналогічною датою попереднього року, відзначалося зменшення поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств з 2573,8 до 2479,8 тис. голів або на 3,7 %. У 2015 р., порівняно з 2014 р., виробництво м'яса великої рогатої худоби зменшилося з 384,0 тис. т до 412,7 тис. т або на 6,9%. Скорочення кількості м'ясних порід великої рогатої худоби призвело до того, що у виробництві яловичини переважно використовуються м'ясо-молочні й молочні породи великої рогатої худоби.

Найбільшу частку поголів'я великої рогатої худоби мають Вінницька, Львівська, Полтавська, Хмельницька, Чернігівська області. Найбільшу частку поголів'я великої рогатої худоби, яке знаходиться на сільськогосподарських підприємствах, мають Київська, Чернігівська, Черкаська, Сумська, Полтавська області. У цих областях спостерігаються найбільші обсяги реалізації великої рогатої худоби на м'ясо (у живій вазі) на сільськогосподарських підприємствах.

Конкурентоспроможність продукції нерозривно пов'язана з ефективністю її виробництва. Незважаючи на те, що середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі на сільськогосподарських підприємствах по регіонах України протягом 2000–2015 роках збільшились більше, ніж удвічі, проте вони ще залишаються у 1,5–2 рази меншими, порівняно з досягнутим рівнем продуктивності тварин у країнах Західної Європи. Виробництво м'яса великої рогатої худоби на сільськогосподарських підприємствах України упродовж 2000–2015 років було збитковим. На сьогодні галузь скотарства знаходиться в кризовому стані, який є небезпечним, як із точки зору забезпечення продовольчої безпеки держави, так і соціально-екологічної рівноваги в сільськогосподарському виробництві.

Це зумовлює необхідність системного розгляду даної проблеми, визначення пріоритетних напрямів розвитку галузі, які можуть дати поштовх до її відродження в контексті розробки загальної стратегії стабілізації та відновлення її місця в аграрній сфері.

Для дослідження впливу природно-економічних умов на виробництво конкурентоспроможної продукції вирощування великої рогатої худоби було проведено групування сільськогосподарських підприємств України за рівнем його рентабельності (табл. 1).

1. Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби у 2014 році, %**

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності, %					Разом
	до (-40)	(-40) - (-20,0)	(-20,0) - (-0,1)	0-19,9	понад 20,0	
<i>Степ</i>						
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	336	408	248	292	328	334
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	30106,5	27467,2	18891,8	19728,2	23323,9	26875,3
Рівень рентабельності, %	-61,4	-33,7	-11,9	6,3	45,0	-45,5
<i>Лісостеп</i>						
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	472	586	452	585	521	517
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	29472,4	23413,0	18398,7	19007,3	16566,8	23516,6
Рівень рентабельності, %	-57,6	-31,0	-9,7	4,8	34,2	-33,7
<i>Полісся</i>						
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	323	379	287	286	289	324
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	33683,6	22081,8	19533,3	16643,7	14375,4	23972,6
Рівень рентабельності, %	-60,5	-30,8	-10,5	8,1	43,8	-35,6
<i>Україна</i>						
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	399	489	362	452	407	423
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	30366,1	23754,5	18749,6	18698,9	17100,1	24180,7
Рівень рентабельності, %	-59,2	-31,4	-10,2	5,6	38,3	-36,3

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг.

**Джерело: розраховано автором на основі даних статистичної форми № 50-сг.

Результати дослідження свідчать, що у 2014 р. у понад 80% підприємств із загальної кількості підприємств, які займалися вирощуванням великої рогатої худоби, виробництво цієї продукції було збитковим і вони виробили 79,4% від загального обсягу продукції вирощування. Рівень рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби понад 20,0% мали лише 95 підприємств або 5,2% від загальної кількості підприємств, які займалися скотарством.

Дані табл. 1 свідчать, що концентрація тварин на фермах та поглиблення спеціалізації виробництва продукції скотарства в окремій природно-економічній зоні України несуттєво вплине на підвищення економічної ефективності виробництва такої продукції.

У сучасних умовах найбільш доцільним є застосування «інноваційного» підходу до підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства. В Україні існує два реальних шляхи збільшення обсягів виробництва яловичини: розвиток галузі спеціалізованого м'ясного скотарства, окупність продукції якого можна досягти за рахунок підвищеної закупівельної ціни за високі якісні показники, і відгодівля понадремонтного молодняка до високих вагових категорій у молочному скотарстві.

Головним завданням при цьому є забезпечення високої інтенсивності росту бичків за мінімальних енергетичних витрат на спеціалізованих підприємствах із вирощування й відгодівлі тварин. Важливо, щоб максимальні прирости живої маси бичків в Україні було одержано за рахунок підвищення рівня годівлі худоби дешевшими об'ємистими кормами власного виробництва.

Для обґрунтування економічної доцільності створення спеціалізованих підприємств ми розробили інвестиційний проект із вирощування та відгодівлі молодняка великої рогатої худоби на 3000 голів на інноваційній основі. На комплексі передбачається вирощування й відгодівля молодняка з 6-місячного віку (із середньою живою масою 156 кг) до 18-місячного віку (із живою масою 521 кг) з наступною відправкою тварин на забій.

У процесі дослідження фінансова модель інвестиційного проекту будівництва комплексу з вирощування та відгодівлі 3000 голів молодняка великої рогатої худоби було використано для оцінювання ефективності інвестицій за різних варіантів їх здійснення (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать про можливість досягнення задовільних показників виробництва продукції вирощування в живій масі при новому будівництві комплексу та за досягнення середньодобового приросту тварин 1016 г й реалізації виробленої продукції за проектними цінами. Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства може досягати при цьому 32,38%.

Зменшення обсягу інвестицій при реконструкції комплексу, порівняно з його будівництвом, зумовлює підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства. Собівартість 1 т продукції вирощування худоби в живій масі зменшується на 2,8% при збільшенні рівня рентабельності на 3,74%. Величина прибутку в цілому по комплексу збільшується на 1,17 млн грн.

2. Основні показники діяльності комплексу з вирощування та відгодівлі 3000 голів молодняка великої рогатої худоби за різних варіантів інвестування*

Показники	Варіант будівництва	Варіант реконструкції
Кількість працівників, чол.	19	
Площа посіву для виробництва кормів, га	1641	
Середньорічне поголів'я тварин	3053,00	
Середньодобовий приріст, г	1016,6	
Виробництво продукції вирощування (жива маса), т	1133,0	
Реалізація тварин на забій (жива маса), т	1585,1	
Виручка від реалізації продукції скотарства, млн грн	62,89	
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування (жива маса), грн	27626,08	26842,03
Повна собівартість 1 т продукції вирощування (жива маса)	28830	28023,62
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	45,72	44,44
ПДВ, млн грн	2,36	2,46
Виручка після сплати ПДВ, млн. грн	60,52	60,42
Прибуток, млн грн	14,81	15,98
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	32,38	36,0
Рівень рентабельності виробництва продукції вирощування (жива маса), %	35,28	39,2
Період окупності проекту (PP), міс.	153	124
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,87	6,2

*Джерело: розрахунки автора.

Висновки і перспективи. Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства тісно пов'язане з інноваційною та інвестиційною політикою підприємства й держави. Залучення приватних інвестицій та вдосконалення основних засад державної аграрної політики підтримки галузі скотарства повинно сприяти формуванню конкурентного середовища й еквівалентних відносин на ринку продукції цієї галузі, що забезпечить збільшення обсягів його виробництва. Це, у свою чергу, сприятиме збільшенню виробництва на основі підвищення інтенсивності вирощування, концентрації та спеціалізації. Відновлення обсягів виробництв яловичини та нарощування поголів'я великої рогатої худоби безпосередньо залежатиме також від рівня рентабельності ведення галузі.

Список літератури

1. Александров І. О. Еволюція дефініції конкурентоспроможності продукції / І. О. Александров, Г. П. Бурук // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 89–99.
2. Амбросов В. Я. Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби / В. Я. Амбросов, К. В. Міненко // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 5. – С. 66–68.

3. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
4. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : монографія / [М. М. Ільчук, І. А. Коновал, І. В. Мельникова та ін.]. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 322 с.
5. Лєгеца Д. Г. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств : монографія / Д. Г. Лєгеца. – К. : ІАЕ, 2011. – 396 с.
6. Мєсель-Весєляк В. Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві / В. Я. Мєсель-Весєляк // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 12–17.
7. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С.78–87.
8. Шумпетер Й. А. История экономического анализа : у 3 т. / Й. А. Шумпетер – СПб. : Экономическая школа, 2004. – Т. 1. – 496 с.

References

1. Aleksandrov, I. O., Buruk, H. P. (2010). Evoliutsiya definitsii konkurentospromozhnosti produktsiyi [The evolution of the definition of product competitiveness]. Marketing and Innovation Management, 2, 89–99.
2. Ambrosov, V. Ya., Minenko, K. V. (2005). Konkurentospromozhnist miasnykh porid khudoby [The competitiveness of meat breeds of cattle]. Journal of Agricultural Science, 5, 66–68.
3. Yankovohoj, O. H. ed. (2013). Konkurentospromozhnist pidpriemstva : otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia [Competitiveness: assessment of the level and directions for improvement]. – Odessa, Ukraine : Atlant.
4. Ilchuk, M. M., Konoval, I. A., Melnykova, I. V. and other (2015). Konkurentospromozhnist produktsii skotarstva i ptakhivnytstva Ukrainy v systemi yevrointehratsii: monografiia [The competitiveness of production of animal husbandry and poultry farming of Ukraine in the system of European integration]. Kyiv, Ukraine : Ltd. «Ahrar Media Hrup», 322.
5. Leheza, D. H. (2011). Konkurentospromozhnist produktsii silskohospodarskykh pidpriemstv: monografiya [The competitiveness of agricultural enterprises' products]. Institute of Agrarian Economy, Kyiv, Ukraine, 396.
6. Mesel-Veseliak, V. Ya. (2008). Dokhidnist i rozshyrene vidtvorennia v ahropromyslovomu vyrobnytstvi [Yield and expanded reproduction in agricultural production]. Ekonomika APK, 5, 12–17.
7. Paskhaver, B. (2007). Tsinova konkurentnist ahrarnoho sektora [The price competitiveness of the agricultural sector]. Ukraine economy, 1, 78–87.
8. Shumpeter, Y. A. (2004). Istoriya ekonomycheskoho analiza [History of Economic Analysis]. Saint-Petersburg, Russia : The School of Economics.

ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ПРОДУКЦИИ СКОТОВОДСТВА

В. Д. Евтушенко

***Аннотация.** Исследованы источники формирования конкурентных преимуществ продукции скотоводства. Определено влияние природно-экономических условий и инновационных технологий выращивания жи-*

вотных на повышение конкурентоспособности продукции скотоводства. Результаты исследования методом группировки сельскохозяйственных предприятий Украины по уровню рентабельности показали незначительное влияние природных условий на уровень конкурентоспособности продукции выращивания крупного рогатого скота. В то же время, создание специализированных предприятий по выращиванию и откорму крупного рогатого скота на инновационной основе может обеспечить уровень рентабельности производства продукции выращивания около 30%.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, продукция скотоводства, рынок, конкурентоспособность, оценка

SOURCES OF FORMATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF CATTLE BREEDING PRODUCTS

V. D. Yevtushenko

Abstract. Sources of formation of competitive advantages of cattle breeding products are studied. The influence of natural and economic conditions and innovative technologies of animal breeding on increase of competitiveness of cattle breeding products is defined.

Results of the study with the use of method of grouping of agricultural enterprises in Ukraine by the level of profitability showed little impact of the natural conditions on the competitiveness of cattle breeding products. At the same time, creation of specialized enterprises on cattle breeding based on innovation can ensure the profitability of cattle breeding production on the level about 30%.

Keywords: agricultural enterprises, cattle breeding products, market, competitiveness, evaluation

УДК 633.15:332.13:339

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО В УКРАЇНІ

Л. А. ІЛЬКІВ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри
економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка

Національний університет біоресурсів

і природокористування України,

e-mail: ilkivlilia@mail.ru

Анотація. Досліджено сучасний стан виробництва кукурудзи на зерно та визначено основні проблеми й тенденції його розвитку в

© Л. А. Ільків, 2016